

Mezinárodní vědecká konference „Judikatura Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie ve státech východní a střední Evropy“

David Sehnálek*

Dne 30. listopadu 2021 se v budově maďarského ústavního soudu uskutečnila konference *The case law of the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union with regard to the East-Central European countries* pořádaná *Ferenc Mádl Institute of Comparative Law*. Účelem konference bylo prezentovat výsledky výzkumného projektu realizovaného v rámci *Central European Professor's Network*.

Cílem tohoto projektu bylo analyzovat a srovnat interpretační činnost ústavních soudů šesti středoevropských zemí (Česka, Polsko, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko)¹ v oblasti základních lidských práv a svobod. Slovenskou rozhodovací praxi přiblížila děkanka Paneurópske vysoké školy Katarína Šmigová, maďarskou rozhodovací praxi představila Adél Köblös z National University of Public Service, slovinskou rozhodovací činnost zaměřenou na aktuální problematiku omezujících opatření proti šíření nemoci COVID-19 prezentoval Benjamin Flander z University of Maribor. Polsko bylo zastoupeno Piotrem Mostowikiem z Jagiellonian University, který se zaměřil na specifickou oblast ochrany dětí ve vztahu k přístupu k pornografii na internetu. Českou rozhodovací praxi ústavního soudu v řízeních s „evropským prvkem“ představil David Sehnálek z Masarykovy univerzity. Celkové shrnutí provedli Zoltán J. Tóth z Károli Gáspár University, autor metodiky projektu, a Davor Derencinović z University of Zagreb, nově zvolený soudce Evropského soudu pro lidská práva.

Výzkumná činnost, jejíž výsledky byly na konferenci prezentovány, byla zaměřena velmi úzce na interpretační činnost národních ústavních soudů v oblasti základních lidských práv a svobod. Analyzována proto byla výlučně rozhodnutí, která se týkala této problematiky. Zároveň se jednalo o rozsudky, ve kterých ústavní soudy pracovaly také s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva či s judikaturou Soudního dvora EU. Rozhodnutí národních ústavních soudů byla analyzována nikoliv ideologicky, ale striktně z metodologického hlediska. Zkoumáno tedy nebylo proč a jak ústavní soud v té které

* Doc. JUDr. David Sehnálek, Ph.D., Katedra mezinárodního a evropského práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Department of International and European Law, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: david.sehnalek@law.muni.cz / ORCID: 0000-0001-8763-7570 / Scopus ID: 56771379100

¹ Srbsko tvoří v rámci zařazených zemí hned dvojí výjimku. Jednak geograficky ani politicky do tradičně pojímaného středoevropského prostoru nepatří, navíc není členským státem Evropské unie.

věci rozhodl, ale výhradně jaký metodologický postup použil k tomu, aby se dobral výsledku.

Podstata omezení výzkumu pouze na rozhodnutí vztahující se k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a Listině základní práv EU tak, jak byly interpretovány soudy zřízenými k jejich ochraně a prosazování, spočívala v tom, že umožnila srovnání v situaci, kdy se národní úpravy ochrany lidských práv mohou lišit. Zkoumána proto byla jen ta národní rozhodnutí, která se týkala v zásadě společné právní úpravy.

Z jednání na konferenci vyplynulo, že určité mechanismy a postupy jsou ústavním soudům do projektu zařazených států společné, existují ale i významné rozdíly. Všem ústavním soudům bylo vlastní to, že ve svých rozhodnutích pravidelně odkazovaly na svou dřívější judikaturu. Jedinou výjimkou byl srbský ústavní soud, který citoval spíše mezinárodní zdroje než svá vlastní dřívější rozhodnutí. Společné bylo též to, že jazyková metoda výkladu nebyla převažující metodou, která by se v rozhodnutích ústavních soudů pravidelně a explicitně objevovala. V zásadě pravidelně se ve všech zkoumaných jurisdikcích pracovalo s dogmatickým výkladem, prostý sémantický výklad zkoumající běžný význam slov však byl výjimkou. Z hlediska vnějších zdrojů jednoznačně převažovala citace judikatury Evropského soudu pro lidská práva nad prací s judikaturou Soudního dvora. S ohledem na odlišné zaměření obou institucí je tato skutečnost plně pochopitelná. Pojítkem bylo také to, že komparativní přístup netvořil dominantně používaný způsob výkladu, přesto se pravidelně objevoval jako metoda podporující závěry příslušného ústavního soudu, a to zejména ve slovenské, české a maďarské judikatuře. Naproti tomu slovinská, polská a srbská judikatura s touto metodou pracovala buď omezeně, nebo vůbec. Společné přitom bylo zohledňování judikatury německého ústavního soudu. Rozdíly byly identifikovány v použití logického výkladu. Zatímco český a slovenský soud tuto metodu využívaly relativně běžně, ostatní ústavní soudy byly spíše zdrženlivé. Podobné rozdíly byly identifikovány v případě účelového výkladu, kdy srbský ústavní soud s touto metodou pracoval v polovině zkoumaných případů, zatímco polský či slovenský ústavní soud s touto metodou pracovaly jen velmi omezeně. Obdobný závěr platí poněkud překvapivě také pro maďarský ústavní soud, a to přesto, že povinnost zohledňovat účel je tomuto soudu stanovena přímo ústavou.

Podstatný rozdíl byl identifikován v případě výkladu založeném na odborné literatuře. Specifikem českého ústavního soudu je to, že se v jeho judikatuře často objevovaly citace odborných publikací, které byly napsány buď přímo soudcem zpravodajem, nebo jinými soudci Ústavního soudu. Tato praxe nebyla identifikována v případě ostatních ústavních soudů. Citace odborné literatury se pravidelně objevovaly ve slovinských, slovenských a polských rozhodnutích, zatímco maďarský a srbský ústavní soud odbornou literaturu citovaly jen omezeně, nebo vůbec. Obdobný závěr byl zjištěn také v případě Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora, neboť ani jeden z těchto soudů odbornou literaturu ve svých rozhodnutích nepoužívá.

Popis obsahu konference v předchozích odstavcích nejspíše vyznívá úmorně a suchopárně, což je daň za snahu koncentrovat co možná nejvíce zjištění do podoby stručné zprávy. O samotné konferenci platí nicméně přesný opak. Jednotlivé příspěvky byly informačně přínosné a nesporně velmi zajímavé. Nabídlly vhled do vnitřní rozhodovací činnosti soudů zahrnutých do výzkumu v rozsahu a detailu, který nemůže být tištěnými publikacemi nikdy dost dobře zprostředkován. Odhalily též vnitřní, a tedy vnějším pozorovateli zpravidla skryté strategie, kterými se národní ústavní soudy dokáží vypořádat s potenciálně konfliktními situacemi v případech, kdy se jejich právní názor liší od stanoviska Evropského soudu pro lidská práva, či Soudního dvora EU.

Co již ale prezentované výsledky výzkumu nedokázaly postihnout, je to, jak se zjištěné odlišnosti projevují v řešení konkrétních právních problémů. Tato otázka nebyla předmětem konference ani výzkumu, rozhodně ale stojí za prozkoumání. Důraz kladený na jednotlivé metody výkladu se totiž může lišit i v rámci jednoho soudu, a to v závislosti na osobě soudce zpravodaje, případně na senátu, který o dané věci rozhoduje. Otázkou též je, zda je v odůvodnění rozhodnutí zohledněno skutečně vše, co vedlo k výsledku. Mnohdy lze totiž za pomoci odlišné metodologie dospět ke stejným závěrům.

Součástí konference byla také prezentace odborné knihy, *Constitutional Reasoning and Constitutional Interpretation: Analysis on Certain Central European Countries*. Miskolc: Ferenc Mádl Institute of Comparative Law & Central European Academic Publishing, 2021, jejímž editorem byl Zoltán J. Tóth. Tato publikace shrnuje zjištění za jednotlivé zúčastněné země a nabízí hlubší vhled do rozhodovací praxe vybraných (středo)evropských ústavních soudů.